A AKADEMIJA U ZAGREBU
NAUČNO-POPULARNA KNJIŽNICA SVEZAK 4.
UREĐUJE: SVEUČILIŠNI PROFESOR DR. ANDRIJA ŽIVKOVIĆ

DR. ANDRIJA ŽIVKOVIĆ,
SVEUČILIŠNI PROFESOR

KULTURNI BOLJŠEVIZAM

Što je i što znači? — Tko ga sije? — Što nam nosi?
Dokumenti naših dana. — Što sude ljudi o njemu?
Izgledi za budućnost.

ZAGREB 1933

NAKLADA HRVATSKE BOGOSLOVSKE AKADEMIJE

TISAK NADBISKUPSKE TISKARE U ZAGREBU

NIHIL OBSTAT

Nr. 1752/1933.

Dr. Zvonimir Marković, censor.

IMPRIMATUR

Đakovo, die 15. novembris 1933.

† Antonius,
episcopus, administr. ap.

NAUČNO POPULARNA KNJIŽNICA HRVAT. BOGOSLOVSKE AKADEMIJE U ZAGREBU:

1. Gahs dr. A.: Krapinski čovjek. Najnovija otkrića o vjeri pračovjeka . . . . Din. 3.—

2. Živković dr. A.: Jedinstvo kršćanske kulture . . . » 3.—

3. Barac dr. F.: Djevica majka i Spasitelj u sumerskoj religiji . . . . » 3.—

4. Živković dr. A.: Kulturni boljševizam . . . . » 3.—

Kulturni boljševizam.

I. Što je i što znači?

Za oznaku savremenoga našeg doba iznio je Gonzague de Reynold (»Schönere Zukunft« 1930) tri karakteristične crte:

»Nešto teško poput usudne more tišti ovo naše doba: strahovita njegova n e s r e đ e n o s t! Europa daje dojam jedne užasne labilnosti, nesigurnosti; ono, što ne očekujemo, može se dogoditi svaki čas...

»Druga jedna karakteristična crta našega vremena, ali dublja, nego ova spomenuta, a kojoj je ona ujedno uzrok i učinak, jest jedna d u h o v n a, pa po tom i ćudoredna a n a r h i j a, što se sve dublje zarivava u naš život. Za kasnijeg pisca povijesti, mi smo skloni vjerovati, da će ova anarhija biti glavno obilježje ovoga našeg doba. Ona opravdava onu riječ Chateaubriandovu: Provala je ideja došla nakon provale barbara! Sve je oko nas u jednom znaku pitanja, sve se obara; obnavlja i opet obara: umjetnost, estetika, odgoj, moral, filozofija, religija. Ništa se drugo ne osjeća, nego sukob ideja i naučavanja; sukob teorija i nastojanja. Pred našim se očima zbiva poniženje svih vrednotâ: mi gledamo, kako se razum rastvara...

»Treća bitna oznaka ovoga doba jest p a g a n s k i n a s t r o j n a š e g a d r u š t v a. Njegove mase nisu više samo nekršćanske, nego su prosto bez moralnog osjećaja...«

Razumijete li, gospođe i gospodo, nakon ovoga što mislim reći pod pojmom »kulturni boljševizam« ili boljševizam u kulturi? Vi znadete, što se otprilike krije pod izrazom boljševizam, kad mislimo na onu političko-socijalnu pojavu, koja se danas pod tim imenom ustalila u Rusiji. Bez obzira na ekonomske pothvate, pa možda i uspjehe ovoga sistema, a imajući u vidu samo njegov političko-socijalni program i provađanje toga programa, stoji činjenica, da taj sistem smijemo nazvati radikalnim zaokretom i povratkom k takovim formama života, koje ne će modernoga čovjeka mnogo uzdići nad čovjeka paganskoga doba. Političko-socijalni život stvara uvijek jednu atmosferu za kulturni razvoj u državi, u čitavom jednom dijelu svijeta, a napokon i u čitavom svijetu. Pa kako je u političko-socijalnom pogledu negativizam najsnažnije došao do izražaja pod boljševističkim režimom u Rusiji, ja s t r u j a n j e k j e d n o m k u l t u r n o m n e g a t i v i z m u i n i h i l i z m u nazivam kulturnim boljševizmom, makar se kulturni boljševici možda i ne slagali uvijek s političkim idejama boljševističkim.

Kulturnim dakle boljševizmom možemo nazvati ono teženje i ono provađanje koje svijesno ide za tim, da se osnovna nota naše dosadanje kulture, a ta je kršćanska, izbriše, ukloni, zatre i nadomjesti novim idejnim sklopom, koji je nekršćanski, čak i nereligiozan uopće. Saradnici na tom kulturnom nihilizmu ne moraju biti pristaše niti političkog, niti socijalnog uređenja života, kako je u Rusiji proveden. Mogu mu što više biti i protivni. Ali svi oni u Rusiji i oni izvan Rusije, koji su nadahnuti istim duhom toga kulturnog smjera i strujanja, rade svijesno i zajednički na tom, da se našoj dosadanjoj kulturi utisne novi biljeg, nova značajka, koja je u biti paganska, nekršćanska. Ne ide se za povratkom na jednostavno ili čak neko primitivno provođenje života. Naprotiv! Na uspjesima moderne tehnike i tečevina moderne znanosti, ide se za izgradnjom života, koji će sav biti jedno uživanje, i u najširim masama; sav jedna lagodnost ili »sreća«, koja se ne smije pomutiti brigom ni o čemu drugomu, nego se odati isključivo ovom životu na zemlji. Dakle jedan čisti, materijalistički svijet, kojemu je t. zv. »socijalni utilitarizam« vrhovna norma svega života...!

Za taj i takav kulturni ili duhovni boljševizam tipičan je spomenik Lenjinov, sav izgrađen od pojedinih mašinskih dijelova. Ili ona slika u jednom časopisu (»Die Jugend«), gdje izgladnjelo, osiromašjelo ljudstvo kleči, sklapa ruke i uzdiže ih, moleći za pomoć, a gledajući prema jednom mašinskom traktoru! On je simbol novog božanstva, koje ima da uslišava i pomaže bijednima i gladnima... (Klotz: Dokumente und Materialsammlung zu sozialen und kulturellen Problemen der Zeit, Innsbruck 1932.).

Glavna nota ljudskog života jest njegova duševnost, ličnost. Kulturni je boljševizam naprotiv sav u privređivanju, u nervoznom radu i težnji za vlašću. A sve to u jednom mehaničkom pokretu i mašinskom tempu, gdje se zatire ličnost, a sve duhovno mjeri isključivo materijalističkim metrom. Rusija u tom smjeru ide bezobzirno napred, i zato na duševnom polju ne stvara ničega, što ima trajne vrijednosti. A mi vidimo i oko sebe, da pioniri toga i takovoga duha također ni ovdje ne stvaraju ničega, što će se iza njih moći održati. Mediokriteti i jedinice ispod mediokriteta izdižu oko nas svoje glave i psuju; blate, grde i opet psuju, misleći, da tako služe novoj kulturi i boljoj budućnosti svoga naroda...

Onaj duh savremene naše kulture, koji smo označili izrazom »kulturni boljševizam«, nije nipošto izrasao istom iz toga političko-socijalnog ruskoga boljševizma. Star je on već i odavno on već sije svoje sjeme po Evropi. Amerika ga je samo usvojila i dalje odnjihala. Diderota je netko zgodno nazvao boljševikom 18. vijeka. (Život 1931. str. 105). Duh je to individualizma, subjektivizma, relativizma, sve naziva, koji ništa drugo ne govore, nego onu staru grčku filozofsku riječ oblače u novo ruho: da je čovjek mjerilo svih stvari! A kako je čovjek i nestalan i prevrtljiv u svojim mislima i svojim težnjama, tako mu se i opća vrijednost stvari sad ukazuje u ovomu, sad u onomu. I kako mu se kada čini, da je dobro

i ispravno, tako da mora i biti. Ničega stalnoga, vele, ničega vječnoga, apsolutnoga! Sve teče, panta rhei, sve se razvija, mijenja, nestaje i novo nadolazi. A mi znamo, da se istina mijenja sve, što postaje i što se rađa na život na ovom svijetu. Ali znamo i to, da se osnovi života u svijetu i svemiru ne mijenjaju, a konačno ni ne mogu mijenjati. Mijenjaju se ljudi, ali ostaje duh i misao. Mijenja se život pojedinca, ali ostaje zakon života, od prvog čovjeka, pa će ostati do posljednjega! A zakon života ima svoga zakonodavca, koji je i opet misao, ideja; duhovna stvarnost, nešto apsolutnoga, vječnoga, i božanskoga! To se ne može mijenjati, i nestajati, jer je jedno, nedjelivo, duhovno, trajno, u ideji i u svojoj realnoj biti. To je ljudskom umu u potpunosti neshvatljiva ideja Boga, ideja Stvoritelja i zakonodavca, koga svi nosimo u srcu svomu i svuda osjećamo, htjeli ne htjeli!

Na toj je ideji, koja je po Isusu Kristu dobila i svoje konkretne forme, izgrađen sav život čovječanstva. I onih kulturnih i onih nekulturnih. Jedne je učinilo još kulturnijima i naprednijima baš to Kristovo kršćanstvo. A nekulturnima govori naravni moralni zakon u njihovim srcima, kojega im je usadio u dušu Tvorac života i ljudske naravi. To nisu samo izvodi naše kršćanske filozofije, to su historijske činjenice, kao što smo mi sami živi svjedoci historije. Moderna etnologija nam razotkriva divne slike primitivnog čovječanskog života i vjerovanja, koje potvrđuju ispravnost ovog našeg izlaganja, a stubokom ruše jedno isključivo materijalističko-evolucionističko poimanje života i ljudi. Sve se izvilo i dandanas se izvija tek po zamisli Boga, Gospodara života! Sve nas upućuje k Njemu i sve se samo po Njemu dade shvatiti i pravo razumjeti. Sve ima tek s Njim jedan smisao, a bez Njega je nesmisao i neshvatljiva ludost...

I eto, protiv te ideje, na kojoj počiva naročito sva naša moderna kultura, diže se ovaj »kulturni boljševizam«. On je kao princip negacije star i poznat, ali je u ruskoj boljševičkoj raboti, zadobio svoj najizrazitiji oblik. Preteče ovog današnjeg kulturnog boljševizma, (Luther, Bruno, Spinoza, Diderot, Holbach, Voltaire, Stirner, Schopenhauer, i dr.) kopali su brazdu po brazdu i pripravljali dolazak onoga, pred čim bi se danas i sami užasnuli da su živi. Jer kolikogod oni postavljali nekada svoje teze i širili svoje principe, sve pod vidom nekog naučnog napretka, u nastojanju, da se tobože osove na vlastite noge i odhrvaju uplivima, koji su dolazili sa strane religije, opet oni nikada nisu stavili kao sigurnu tačku svoga programa, borbu protiv same ideje Boga. Ne kao da po njihovim načelima, ne bi to imalo slijediti; nego jer su bili nedosljedni ili neiskreni u većini, osim nekih radikalnih pojedinaca iz materijalističke (Büchner, Vogt, Huxley, Haeckel, Le Dantec, Darwin, Lombroso) i Kantove škole (Stirner, Feuerbach, Marx, Nietzsche).

Posijano je sjeme urodilo plodom: komunisti stari i novi, marksisti čisti i nečisti sa svom plejadom onih, koji zapravo ni ne

znaju što su, ali su otpali od Krista i kršćanstva, stvorili su takovu kulturnu atmosferu, da se mnogi ljudi pitaju: kamo mi to brodimo? Šta će se iz svega ovoga izleći? Mi smo na prekretnici... Idemo li na više ili na niže? Kuda ćemo skrenuti? Gdje ćemo se zaustaviti?

II. Tko ga sije?

Tko su nosioci i pomagači ovog boljševizma u kulturi? Označit ćemo ih samo u glavnom i dati o svakom malu karakteristiku:

1) Na prvom mjestu stoji boljševička propaganda iz same Rusije. Ona je jaka, svijesna i ustrajna. Ne taji, što joj je cilj. Zatire svaku vjeru u narodu i ako mnogi misle, da je ne će i ne može zatrti. I doista je mislim, ne će moći zatrti, jer je ruski narod velik i prostori su koje nastava ogromni. Ali boljševici odgajaju rusku omladinu u jednom duhu, koji sami nazivaju bezbožnim. Nije mi ovdje svrha, da o toj ateističkoj propagandi u Rusiji govorim. Spominjem je kao jedno i to vrlo važno sretstvo, koje otvoreno ide za uništenje dosadanje svjetske kršćanske kulture. Detalji su nam danas u mnogome poznati; čitava je literatura o tim metodama ispisana. Organizovana omladina u redovima bezbožnika, ako je i nasilno organizovana, opet je jedna koliko strašna, toliko opasna i žalosna pojava. Neka samo svaki deseti ili dvadeseti postane ono, što današnji propagatori žele, imat će »matjuška Rosija« za par decenija jedan bezbožnički kader, koji pretstavlja neiskazanu pogibelj ne samo za Rusiju, nego za čitavu Evropu. A mi svi znamo, kako je čovjeka lakše predobiti da bude protivnik, nego zastupnik i pobornik Kristova barjaka! Ne trebamo zato pogledati u Rusiju; pogledajmo oko sebe i u svojoj okolini, pa ćemo vidjeti, kolike su žrtve i napori kod nas doma uloženi, da ojača i poraste četa svijesnih, jakih, čeličnih katoličkih boraca, a koliki je uspjeh? Pa i toj razmjerno malobrojnoj katoličkoj omladini koliko samoprijegora i moralne snage treba u današnjem svijetu, da ostane vjerna svojim načelima i da se ne raspline u moru svojih indiferentnih ili često u vjerskom pogledu rđavih drugova!

2) Na drugom je mjestu današnji materijalistički socijalizam i marksizam. To su teoretičari koji tobože nisu »komunisti«, nego su samo »čisti marksisti«. Oni dijele marksizam od komunizma. Pa jer komunizam izravno vodi i do državnog prevrata, a marksizam kao teorija prisvaja sebi samo neki naučni karakter, slijepi državnici misle, da im od marksizma ne prijeti nikakova pogibao, nego samo od komunizma. I proganjaju i zatvaraju komuniste, a puštaju slobodnu agitaciju i organizaciju marksističko-socijalističku. To je jedna nerazumnost, da se blago izrazimo, jedno neshvaćanje stvari. Socijalizam je u izvjesnom stupnju djelo Karla Marksa i Fridrika Engelsa. U marksističkom socijalizmu je korijen onih doktrina, koje su dovele do boljševičke Rusije, a koje će, ako se stvari ne okrenu, dovesti i do boljševičke Evrope. To je materijalistička filozofija Feuerbachova, koja ne

pozna ni Boga, ni duše, ni drugog života. Dakako, da je jedan svijet sazidan na takovoj osnovici, potpuno opričan svijetu u kojem mi želimo da živimo i u kojem mi, htio to tko ili ne htio, moramo da živimo. Taj materijalističko-socijalistički nazor o svijetu i životu vodi u isto ono i onakovo paganstvo u koje vodi boljševizam.

A što vidimo? U evropskim državama od reda nisu doduše na vladi komunisti, nego socijalisti! Istina, oni su se stali nešto lučiti od marksista-komunista u novije vrijeme. Sa svim tim na mjestu je pitanje: Kamo će oni dovesti svoje zemlje i svoj narod? Lako moguće tamo, kamo taj narod u svojoj većini ne želi da dođe! Činjenica je, da široki slojevi, a s njima i mnogi inteligent, pa i kod nas među Hrvatima, ne vidi te naknadne razlike između socijalizma i komunizma, pa se radikalizuje u smjeru materijalističko-socijalističkom i pretstavlja skrajnu pogibao za društvo.

3) Na trećem su mjestu literati i umjetnici. Amo brojimo i kina i kazališta. Literatura je propagandističko sretstvo. Sve one ideje, koje imaju za cilj razaranje kršćanstva, kršćanskog braka, kršćanskog odgoja, kršćanske svijesti, prepliću se u modernim dramama, komedijama i romanima, pa truju duše sadanjega društva. Od toga se otrova treba čuvati. Stara isprika pojedinaca: »meni ne će ništa škoditi, jer ja znam, što je dobro, a što nije«, niti je ikada vrijedila, niti vrijedi danas. Društvo je doista već u velikoj mjeri usvojilo ideje komunističkih i socijalističkih literata, (J. London, M. Sinclair, Gladkov, S. Lewis, Ehrenburg, Malraux, i dr.) njima se hrani i neopazice ih dalje usvaja. Vrlo je malen broj onih, koji se tome valu svijesno odupiru i na svakom ga koraku pobijaju. Oni, istina, nalaze odziva, ali još uvijek u premalenom opsegu. Danas vi čujete i od mlađeg svijeta misli, koje nijeste ni mislili ikada čuti: o »slobodnoj ljubavi«, o nepodnosivim teretima bračnog života, vezanog na jednu jedinu osobu; o lakoj rastavi, o pravima na iživljavanje, na užitak; o teretu, što ga znače djeca, o nepravdi, da se mora raditi 8 sati; o tome, da »svi moramo biti jednaki«, pa i u imetku, o krivo shvaćenoj jednakosti između žene i muškarca; o slobodi odgoja, o pravima djeteta, koje se ne da u vlast roditelja i učitelja; o jarmu, što ga čovjeku nameće vjera, o »slobodi savjesti«; o iskorišćivanju i varanju, gdje god je samo prilika; o preljubu, o čedomorstvu, o luksusu, o neradu; o bogatstvu, uvijek i svuda o novcu i opet o novcu, kao sretstvu za svu i svaku sreću na ovome svijetu. Sve to unose u duše omladine i starijih, naučnjaci, literati i umjetnici, kojegod ih vrste uzmete. Sve su vrednote oni preokrenuli, svemu su se oni narugali...

Ni naši domaći nisu ništa bolji. Oni kopiraju svoje kolege drugih narodnosti i idu njihovim stazama. Brinu se da se prevađaju strana djela toga smjera, izdaju ih knjižare (»Minerva«) i udruženja (Epoha, Nolit, Binoza) sve samo iz želje, da ne budu natražni, već da plove s duhom vremena. Neki se od njih rugaju svemu onome što je naš hrvatski narod održalo kroz tolika stoljeća. Ima ih, koji se i Hrvatima nazivaju, a batale povijest svoga hr-

vatskoga roda; u neznanju i neobaviještenosti potkapaju tako temelje života i održanja svoga vlastitog naroda, klipšući za tuđim pegazima, kao tužni vitezovi, što su izgubili svaku nadu. Ne zamjeramo im, što se u formi povode za modom. Ali im nikada ne ćemo oprostiti, što se ne znaju ili ne će odhrvati idejama, koje nam ne nose života ni nade, nego očaj i smrt.

4. Na četvrtom su mjestu oni iz privrednih i industrijskih krugova, koji stvaraju sretstva za užitak i podžižu sjetilni život čovjeka. Ne samo da pružaju sretstva, nego se i bore za slobodu proizvodnje i potroška. Pa do jedne izvjesne granice — sve je to razumljivo. No u tom poslu i na tom polju dolaze do izražaja i oni porivi u čovjeku, koje razum mora kroz čitav život svladavati, koje čovjek mora u sebi zatomljivati, mrtviti i oplemenjivati: egoizam u htijenju, imanju ili posjedovanju, a osobito u uživanju. Nije istina, da je sve, što je u čovjeku i što se u njemu javlja dobro već zato, jer je naravno. Ono je i dobro i naravno prema cilju ili svrhi, za koju je narav to čovjeku dala. A kad vam kakav mladić ili djevojče stane govoriti o pravima na uživanje, na slobodan život i neko životno ludovanje, onda je jasno, da su djeca na krivom putu; treba im reći i treba ih naučiti, da život nije puka zabava, niti mu je cilj što više se nauživati, nego u njemu i kroz njega doći do konačnog cilja svoga koji je čovjeku odredio Gospodar života, Bog. Kako nam je priroda sama od sebe sklona na lagodnost, i udobnost, nije teško žabu natjerati u vodu. S tom činjenicom računaju izrabljivači, kojima je samo do novca, pa makar išlo na račun stradanja tolikih i tolikih duša. Pružaju priliku, stavljaju zamke, mame u svoje lokale, ne mare za obzir, sve tobože razumiju i sve opraštaju... Na njima je jedna velika krivnja, da smo danas došli do ovoga stanja, na kojem se doista nalazimo.

5. Na petom su mjestu konačno sami oni kršćani katolici, koji se nikako ne mogu oteti uplivu t. zv. duha vremena. To su slabići, moralne kukavice, koji se boje svega i svakoga. Nisu prodrli u dubinu svoje vjere; nisu shvatili, što je i tko je Krist, pa su neodlučni: služili bi i Bogu i vragu...! To su vam oni, koji se znaju isprsavati, kako su i oni katolici, a duhu vremena i njegovim slabostima pale svijeću na svakom koraku. Oni ne znaju i ne shvaćaju, da je Krist ustanovio na zemlji Crkvu i da u Crkvi mora biti red. Tu ih ima koji uče,a ima ih koji moraju slušati. Tu su svi jednaki, u koliko su Kristu i Bogu svi jednako mili i svi njegovom krvlju otkupljeni. Ali nisu svi jednaki ni po znanju, ni po dužnosti, ni po pozivu, ni po odgovornosti. I kad se neki upnu, pa stanu dokazivati, kako bi ovo trebalo u Crkvi biti ovako, a ono onako, kako bi razvod braka ipak trebalo dozvoliti, kako bi trebao papa biti barem Francuz ili Čeh, kako bi Crkva mogla ipak malo popustiti pravoslavcima ili protestantima, kako nema smisla ova ili ona odredba, onda znajte, da na taj način samo tjeraju vodu na boljševički mlin. Dobar će se vjernik svoje Crkve najprije kod kompetentnih osoba informirati zašto je ovo ovako, a ono, što se

njemu ne sviđa onako, a ne će prije toga govoriti i kritikovati ono, čega ne pozna. Za to su drugi zvani i odabrani. Dobar će vjernik slijediti nauku i poštovati disciplinu svoje Crkve, u uvjerenju, da tako najbolje služi onoj ideji, koju ima kao kršćanin katolik izvršiti u svom narodu.

Što je žalosno, to je činjenica, da je broj ovakovih katolika redovno najveći. Pokraj njih mogu najradikalniji neprijatelji kršćanskog nazora na svijet i život provoditi nesmetano svoje namjere. Eno zar nije Španija zemlja s čisto katoličkim življem? Pa što se dogodi? I što se još i dankom danas događa? Da zemljom vladaju slobodni zidari, otimaju crkveni imetak, zatvaraju crkve i crkvene institucije; da tjeraju iz zemlje isusovački red, sve u ime kulture i slobode, ali one kulture i onakove slobode, kakova je na ustima masonerije! Zar nisu i Francuzi gotovo isključivo katolici? Pa što su ti katolici pretrpjeli i kakovih su sve žrtava morali pridonijeti za svoju vjeru i Crkvu? Ni danas još nisu bez njih. I tko im kroji pravdu? Sad masoni, sad marksisti, ali redovno ljudi, koji su idejno boljševizirani. Inače, znamo, ima tamo i pojava snažne i žive vjere.

Ti i slični primjeri po drugim zemljama, ne isključivši ni naših domaćih prilika, kazuju vam, zašto mi uvijek naglašavamo katoličku svijest, katoličku radikalnu orijentaciju, katoličke organizacije i zašto neprestano o tom govorimo. Katolička prosvjeta može samo pokazati i dozvati u svijest svima, kuda vodi ovo popuštanje u javnom životu i kako se ono osvećuje prije ili poslije. Gdje je svijesti, borbene nepopustljivosti, gdje ima uvjerenja i znanja o pravom stanju stvari, tamo se katolici ne će dati zastupati po onima, koji za taj katolicizam ne mare, stide ga se, javno ga se odriču i ako se možda privatno kod kuće mole Bogu! Radi njihovog kukavičluka u javnom nastupanju za prava i slobodu Crkve, za pravu slobodu savjesti, mogu da se osile kulturni boljševici i da na sramotu dvadesetog vijeka i na sramotu čovječanstva ubijaju i dankom danas kršćane po Rusiji i Meksiku samo zato, što ne će da se odreknu svoje vjere! Liberalna štampa šuti o tomu svemu i ništa ne piše! Ako i spomene koji teški događaj, donese ga tako stilizovanoga, da se nitko ne će moći pravo ni začuditi, a još manje uzbuniti radi te stvari. U najviše slučajeva zna ona iskrenuti stvar i prikazati je u skroz drugom svijetlu. Ali nikako ne će alarmirati na uzbunu, niti pozvati zločince na odgovornost pred javnošću u ime slobodarskih načela! No neka se kakova pogreška dogodi na našoj strani: evo ih, da nas pozivaju na red, da nam predbacuju tjesnogrudnost, natražnost; da se obaraju na našu crkvu i sl. Do toga dovodi stav onih katolika, koji se ne brinu i ne mare za pobjedu svojih katoličkih načela u javnom životu, nego im je zapravo sve svejedno.

U ovom dakle pohodu niz strminu, na kojem se nalazimo mi svi, ima dobar dio krivnje i na nama samima!

III. Što nam nosi? Dokumenti naših dana...

Da ne bi tkogod možda mislio, da su ovo samo izvodi čovjeka, koji ponešto crno gleda na prilike u svijetu i na prilike, koje vladaju i kod nas, ja ću vam iznijeti nekoliko dokaza, slika i primjera, što se u današnjem životu odigravaju.* To su plodovi boljševiziranja duhova. To su plodovi onoga sjemena, što je posijano od nastupa Lutherova, preko t. zv. prosvjetitelja 17. i 18. vijeka, preko Voltairea Diderota, d' Alemberea, a u 19. vijeku preko filozofa Kanta, Hegela, Schopenhauera, Nietzschea, socijologa Marksa, Engelsa, Bebela, prirodoznanaca Darwina, Häckela, literata Ibsena, Tolstoja i t. d. Nisu oni sami uvijek ciljali na ovo, što je urodilo; mislili su možda bolje, nego što danas misli ova generacija. Ali oni su se opirali sveobuhvatnoj volji i ideji Boga Gospodara; bacali su tobožji njegov jaram sa sebe. Njihovi su nasljednici pošli dalje, pa su zbacili sa sebe i jaram svakog ljudskog obzira i ljudske stege. Neizgrađeni je individualizam učenika pošao putevima negacije, anarhizma, rušenja, preziranja, putem egoizma i amoralizma. Kad nema obzira na Boga ni njegove zakone, nema, misle oni, a u tom se i ne varaju, obzira ni na ljudske zakone. Tko im sretno i spretno izbjegne, taj je pametniji i sretniji u životu...!

1) Komedija »Ženidbe se u nebu sklapaju« (autor Hasenclever) predvodi Boga u pratnji sv. Petra u salonu jedne žene iz polusvijeta. Ta se osoba zove Marija Magdalena. Autor pušta da Bog ovako govori:

»Meni je već svega dosta! Puno je hiljada godina prošlo otkako sjedim na ovom umišljenom prijestolju, na koje me uzdigao opći ljudski plebiscit. Mene krive, da sam stvorio svemir i čine me odgovornim za njegove slabosti i nesavršenosti. A baš je obratno istina! Ljudi su mene stvorili! Pa pošto su nesposobni da sami sobom upravljaju i da žive bez iluzija, oni su u mojoj ličnosti sebi načinili jedno vrhovno biće, kako to njihovim potrebama odgovara... Toliko su i tako često dokazivali potrebu moje opstojnosti, da ja skoro u to i vjerujem! Ja kod te rđave igre pravim lijepo lice. Ja vladam! Sjedim tu gore, primam, potpisujem akte, dozvoljavam, da me intervjuvišu i da me slikaju. Moja osoba služi kao izgovor za najgluplje ispade ljudske. Ratove započimaju u moje ime, a revolucije vode protiv mene. Čine iz mene, što ih je volja. (k Magdaleni): Sfere imaju uši! Magdice, pogledaj da li tkogod ne prisluškuje!...«

2) Pjesnik Zuckmayer pravi ovakove stihove:

»Auf den Dächern schreien die Katzen weh, wie der Herr im Garten Gethsemane...«

3) »Tagebuch« od 11. XII. 1926. (Berlin) piše ovo:

»Za omladinu je prljava literatura neophodno potrebita (»der Schmutz«). Stvar stoji doista tako, da je fantazija kod mladog čovjeka u godinama puberteta i nešto kasnije — prljava. A ta fantazija treba prljavu literaturu (»Schmutzschriften«), da tako na jedan neškodljiv način reagira na njezine uzbudljive poticaje. Ako uzmete omladini prljave knjige, broj će seksualnih mladih zločinaca strahovito narasti. Ventili zatvoreni, unutarnji pritisak mora djelovati razorno! Za omladinu znači prljava literatura isto toliko, čak još više, nego za jednog odraslog čovjeka drolja...«

4) U muzici, literaturi. umjetnosti uopće, zapaža se užasan manjak svake duhovne svježine i jakosti. Naprotiv: Svuda pustoš i plitkost. Ni kod nas nije drugačije. Što stihotvorci više nabacaju nerazumljivih, nejasnih, paradoksnih izražaja, to im je bolja »pjesma«. I što je manje duha, iskrenog osjećaja, to se »pjesma« više uzdiže nad građanski mozak i prosječnu visinu.

Znate za blasfemne izljeve Krležine »poezije«: za pjesmu o Bl. Djevici Mariji i Kristu. O rođenju njegovom — pjeva taj »poeta« — govore piljarice kao o običnoj skandaloznoj dogodovštini kakove palanke. U izdanju knjižare Minerva (Knjiga lirike, 1932.) ima tako zvanih pjesama, koje odaju nevjerojatnu prostotu duše M. Krleže i prljavu fantaziju ovoga kulturnog boljševika sretne »horvatske domovine«, kojoj će on ovim i ovakovim svojim radom pripraviti bolje dane. Vidi: »Pjesma hromoga đavla«, »Pjesma naših dana«, »Mlaka kupelj dana« i dr.

»A mramorni anđeli u nevidljivoj muci
gužvaju ledenu hostiju u ruci;
mrtvacima crkve vršće laloka donja,
kad sveto žensko tijelo u predvečerje vonja.«

(Predvečerje u jednoj provincijskoj garnizoni).

Lane nas je pak usrećio jedan samozvani poklonik muza zbirkom »pjesama« pod naslovom »Krist nad krevetom«. Ugledna zagrebačka revija »Život« veli za tu zbirku ovo: »Prvi dio te boljševičke lirike jest ordinarna pornografija uličnjačkog tipa i na nju se ne osvrćemo. Drugi dio imao bi da bude neki ideološki program. Kao što u prvom dijelu nema nikakove originalnosti, tako je i drugi dio, samo u stihove skalupljeni konglomerat plitkih i otrcanih parola ruskih i njemačkih boljševičkih bezbožaca, kojima se paradira na komunističkim mitingima pred neukim i neupućenim masama. U Rusiji su te parole međutim ne samo kod intelektualaca, nego i kod bistrijih radnika i seljaka davno izgubile svoj čar i na njih se gleda kao na obično sretstvo propagande... Uistinu pravi atentat na inteligenciju naših ljudi...

»Ne vjerujemo u Boga u zlatnoj monstranci
ni u svece njegove lakaje
ne vjerujemo u popovske izmišljotine
ne vjerujemo u rajske bljuvotine
njihova čuda i tajne, za koje dobivaju kolajne.

Molitva nam je otkrivanje laži
i progres... kratak proces
ne treba nam euharistije, trojstva i sakristije
ne treba nam mise ni procesije
mi smo ateisti
omladine bez konfesije...«

»Münchener Neueste Nachrichten« donoseći jednu takovu očajnu »pjesmu« (»Die Affen tanzen Tango in Manilla«) nazvale su posve ispravno takove duševne produkte jednim zajedničkim nazivom: »Idioten-poesie...«

* Primjeri su uzeti iz spomenute knjige Dr. A. Klotz: Dokumente und Materialsammlung .... etc.

Umjetnost je najodlučnija značajka svakoga kulturnog uspona. Kako je danas s njom, evo vam suda jednog uvaženog stručnog kritičara. J. Kreitmeier D. I. piše god. 1929. u »Stimmen der Zeit«:

»Kao što mi danas nemamo puka ili naroda, nego jednu slijepu masu, u kojoj je tu i tamo po koja ličnost, tako imamo toliko vrsti umjetnina, da te to zbunjuje, ali umjetnosti nemamo. Današnji umjetnički rad, bolje reći inflacija, samo je posljedica tehničke mnogostručnosti. Osnovi umjetnosti su poljuljani. Najkarakterističniji znak je nestanak pučke umjetnosti, koju su progutale tvornice umjetnina sa svojom jeftinom robom. Zatim nestanak pučke pjesme, koja se unatoč nastojanju njemačkog omladinskog pokreta da je oživi, ne može pravo probuditi na prijašnji život (kod slavenskih naroda naprotiv još živi!) Naša umjetnost nije više sastavni dio organskog narodnog života. Postoji jedan duboki jaz između naroda i savremene umjetnosti. Pučki se interes u sve većoj mjeri obraća k športu i prostoj zabavi...«

Dakle: poljuljani osnovi! A osnovica svega stvaranja jest duh, intuicija, zanos za velikim, svetim, za dobrim i plemenitim. Za nečim, što se poput svjetla razlijeva po nutrini, što diže, jača, budi, oduševljava! Za idejom i idealom, koji je uvijek ljepši nego stvarnost, jer je ovijen čeznjom i zanosom.

5) U Berlinu ima oko 3.000 osoba, što se bave bacanjem karata. K njima lete osobito žene, znatiželjne i zdvojne, iz sviju slojeva društvenih. A ni muškarci ne izostaju. Majstori su posao podijelili, pa postoje specijalisti za lutrije, za poduzeća u poslu, za bolesti, za ženidbu i sl. Silan se novac troši na ova praznovjerja! Svijet bježi od Boga i od Crkve, a zapada eto, u jedno bijedno stanje praznovjerja, što ga silno ponizuje.

6) »Berliner Tagblatt« (1928) donio je ovakovu noticu: »Svuci se! Jedna večer bez morala u 30 slika. Uz sudjelovanje 60 nagrađenih akt-modela. Među ostalim: Pokladni bal golih. U nebu ljubavi. Živa uskrsna zvona. Kupališni život na Lidu i t. d.

Socijalno demokratski »Vorwärts« izvješćuje o jednoj priredbi, koja goji, kulturu tijela u golom, a izlazi iz »Kreise für Nacktkultur und Erziehung«, pa je zagovara i veli, da je i takav postupak jedan važan faktor u proleterskoj borbi za oslobođenje...«

Španjolski liječnik dr. Cezar Juaros napisao je knjigu: »Odstranite ljubav!« Treba iskorijeniti i posljednji ostatak romantizma u ljubavi i pustiti da vlada čisti nagon. Ne treba braka, ne treba obitelji!

Mi znamo, da je u ovim stvarima bilo nastranosti i zabluda uvijek, otkako ima ljudi, i znamo, da će ih i biti. I mnogo smo toga u stanju razumjeti, pa se ne ćemo nad svakom pojavom užasavati, jer je možemo psihološki shvatiti. Ali na što se mi s pravom danas više tužimo i zbog čega ovakove pojave iznosimo kao više nastrane, pogibeljne i nemoralne jest ona sloboda, kojom se izvode; jest nazor, da se bez ikakovog obzira fiziologija podiže u psihologiju, da se instinktu daje pravo isto kao razumu, životinji jednako kao čovjeku. Zlo je u neskrupuloznoj težnji ljudi naših dana; da se ono, što je sama narav prikrila osjećajem stida, razotkrije i razgali, grubo i nesmiljeno. U tom dakle nenaravnom postupku, u tom današnjemu iskrivljivanju čovjekove prirode, jest korijen zla. Taj je postupak u osnovici nemoralan, neprirodan, nekulturan, dakle čovječanstvu štetan.

Jedan agitator za modernu seksualnu reformu i propovjednik individualne slobode, čak i do skrajnjih granica jest Magnus Hirschfeld. Njega su pred godinu ili dvije pozvali i u Zagreb, da drži predavanja i da naše nadobudne reformatore valjda pouči i okuraži!

Što je najgore, propaganda potpune erotske slobode ide otvoreno za tim, da nam saznanjem »usreći« mladež obojega spola. Koliko je u tom daleko došlo kod nas, specijalno u Zagrebu, ne mogu reći, jer ne znam. Možda bi drugi o tom pitanju znali i mogli pružiti podatke. Bojati se međutim, da nas ti podaci ne bi baš razveselili...

7) Kulturni se boljševizam očituje i u borbi za tobožnja prava žene, kad joj obećaje potpunu i pravu slobodu, što će je istom postići onda, kad se oslobodi okova, u koje ju sapinje kršćanski moral! Traži dakle za ženu slobodu rastave, slobodu pobačaja, slobodu sterilizacije; slobodu napuštanja obitelji, sve u krivoj pretpostavci, da je ženi u tomu spas i sreća! A i tu se varaju! Nije istina, da se prava žena bori za takove ciljeve! Ima ih, koje se bore i koje o njima snivaju, kao o raju zemaljskom. Ali to nisu žene, to su samo ženke! U prirodi žene, pogotovo kad je oplemenjena dahom i duhom kršćanskog nazora na svijet i život, ustaljena je težnja za njezinim pravim pozivom, koji se očituje u iskrenom, trajnom i vjernom drugarstvu i materinstvu. Neka nam ne govore o stotinama i hiljadama onakovih, koje su drugoga mišljenja. Još su one uvijek u manjini, a da bi mogle biti mjerodavne za ciljeve koji se protive naravnom i božjem pozivu i određenju u životu žene.

8) Kako se kulturni boljševizam bori protiv obitelji ne trebam mnogo govoriti! Kako obitelji i odgoj prolaze na modernim pozornicama, u novelama, pripovijestima, kinima, to se ne može opisati. Izruguju se vjernosti, ljubavi; kvare odgoj djece, osobito ženske; zagovara se otvoreno preljub, ograničavanje poroda; ismjehuju krepost i požrtvovnost; uveličavaju i uljepšavaju svako zlo, ogovaranje, zavist, preljub, prevaru; opravdavaju se ubijstva, unesrećivanje, zločini svake vrsti. Stanicu i to osnovnu stanicu društvenog života, a s njom i čitav taj društveni život vuku ovako na niže. Unose u nj notu prostote, podivljalosti, vraćaju nas na stanje paganstva i nekulture...

Gospođe i gospodo! Kultura je duh, misao, ideja, svjetlo! Ona znači uspon, napredak, slobodu, radost života. Ona nas čini boljima i plemenitijima, čini više ljudima, bićima duhovnog karaktera, sličnijima najvećem i najsavršenijem Duhu, od kojeg nam je i dano, da se možemo nazvati duhovnim bićima. Kultura nas čini sposobnima za uživanja u pravom smislu, a koja stoje u ljepoti, istini i dobroti, dakle u duši i unutarnjoj radosti. A boljševizam u kulturi ili kulturni boljševizam, hoće baš naopako da nas vodi. Ne u duhu, nego u tijelu, traži on radost života. Ne u težnji za istinitim, lijepim i dobrim, nego u težnji za kori-

snim! Ne u duhovnoj, nego u sjetilnoj radosti vidi on sreću čovjeka! Gasi u nama onu božansku iskru i omeđuje naš pogled samo na ovu majčicu zemlju. Sakriva nam nebo i sunce, svjetlo i nadu, a upućuje nas na tvar, na materiju u ovom ili onom obliku...

IV. Što sude ljudi o tim pojavama?

U američkom katoličkom časopisu »Aurora« (1928.) pisao je prof. Brühl za doba ludovanja za jazzom, koje još ni danas nije prestalo, ovako:

»Jazz ne vlada samo u muzici, već nam je ovladao čitavim životom. Najprije se zapazio u slikarstvu: futurizam i kubizam možemo s pravom nazvati slikarskim jazzom. I u pjesništvu vlada jazz; puno toga što plovi pod barjakom slobodne rime, nije drugo nego pjesnički jazz. On je ovladao čitavim modernim čovjekom u njegovom mišljenju i radu. Što je jazz? Jedno rastvaranje! Daleko je od njega mjerilo jednakosti i skladnosti, daleko smirenost i ugođaj. Sve je kod njega raskidano... Pojedinosti pretjerano istaknute, dok ne ponestane sklada. Traže se brzi utisci, da se samo što jače podraže nervi. To odgovara modernom čovjeku, koji neprestano traži jake nervne podražaje. Jazz je tako postao odrazom savremenog duha... Rastvaranje, pretjerivanje, podraživanje postali su elementi života modernog čovjeka. Iz tog duha potječe i otpor protiv svakog ćudorednog poretka. Nietzschea možemo označiti kao prvog jazz-etičara, jer je on jedan od prvih, koji su naviještali obrat svih vrednota. Doista njegova se filozofija i čita kao jazz. Sve je tamo iskidano, isprevraćano, jedna predočba goni drugu. Iznenađenja se izmjenjuju, a neprestano dolazi novi jaki poticaj. Kao ni jazz, ne pozna ni Nietzsche blagih tonova. Stalno nam glasno kriča, crte mijenja, a boje odveć pojačava u slici o svijetu, koju on razvija...«

Da ne bi mislili, da je taj sud zastario, što je izrečen u godini 1928., evo Vam jednog suda iz prošle godine, a iz usta jednog crnačkog profesora, Stanley Logyara, koji je on o kulturnom stanju bijele rase izrekao na panhamitskom kongresu prošle godine u Parizu:

»Europa i Amerika su duševno iscrpljene, još malo, pa će biti i fizički. Ta iscrpljenost nije naravski još pogodila njihove tehnike. Tamo tuče jedan rekord drugoga u mjesecima, šta više u tjednima. Kulturno oni žive još samo od baštine. Bijela rasa počinje nas nasljedovati. Naši plesovi, naša muzika postali su uzori za njih, još malo pa će i naša pjesma i naša životna mudrost. A kakovu naknadu traže oni? Šport je njihov idol, a takovih su idola nagomilali na tucete oko sebe. Mi Hamiti, mi prezreni Crnci, davno smo prešli preko toga da se mišičju na nozi ili na ruci divimo kao milosti s neba...«

Na pitanje dakle, čim će uroditi ovo sjeme, mora biti jednodušan sud zdravog umovanja ovakav:

Najprije se stvara generacija blaziranih, moralno neosjetljivih; potom lakoumnika, pustolova i provalnika, tipova, koji hoće živjeti na tuđi račun. Sudovi za mladež znadu pričati strašnih stvari. Kriminalna policija registruje ih svaki dan sve veći broj. Odatle je samo jedan skok do bolesnih, naročito venerično bolesnih. Statistički iskazi pojedinih bolnica u Njemačkoj upravo zvuče nevjerojatno: u Berlinu je god. 1921. bilo venerično bolesne

djece u bolnici Virchov 133, a 1924. već 250; u jednoj bečkoj bolnici ležalo je u isti čas oko 60 djece s baštinjenim luesom, a oko 70 sa stečenom gonorejom. U području rheinskom je ležala jedna trećina djece bolesna na stečenom sifilisu (Klotz, n. dj. str. 110).

Zatim rodi narodnom polaganom smrću. K tome pridonose česta samoubijstva. Statistički je dokazano da se svakih 11 minuta ubija po jedan Evropljanin. Na čelu stoje Rusija i Češko-slovačka, onda Madžarska, Njemačka, Austrija, Francuska i t. d. Ni mi ne zaostajemo daleko. Zatim: raširenost pobačaja. Za Njemačku su izračunali, da je u samoj jednoj godini 1927. iznosio broj izvedenih kriminalnih pobačaja 800.000 od prilike. Dokazano je, da je kod toga 7 do 8 hiljada mladih žena zaglavilo. Ovo zlo je još i više uznapredovalo širenjem zlo shvaćene eugenike, nauke, koja ima cilj, da unapredi i ojača zdrav rod i jako otporno pokoljenje u narodima, ali se u najviše slučajeva dala u službu neo-maltuzijanizma i zavela metode, koje su baš u suprotnosti s njezinim, inače dobrim ciljevima.

Ako shvaćate osnovnu misao boljševiziranja duhova u naše doba, zar vam nije jasno, da te mirovne konferencije, što ih ta bolesna Evropa vodi, moraju baš tako svršavati bez rezultata, kako se doista i svršavaju? U čije ime žele ti ljudi da izriču pravdu, da štite slabijega? Gdje je sankcija njihovom sudu? Gdje ugled njihovoj riječi? Lebdi li savjest nad njihovim sjedničkim zaključcima ili težnja da sakriju pravo lice, da se pretvaraju i prevare jedan drugoga? Odgovorite sami!

A kako ćete ocijeniti sa stanovišta slobodarskih težnja našeg doba onaj poziv, da se protjeraju Isusovci iz zemlje, u kojoj rade na spas duša svoga naroda? Zar uistinu težnjom da se vrši načelo pravde, da triumfira sloboda? Ne će li se takav zahtjev pokazati samo kao jedna dosljedna gesta, što slijedi iz onoga duha, koji nazvasmo boljševičkim duhom u kulturi? Kad su slobodni zidari došli na vlast u Španiji, jedno od glavnih djela im je bilo, da tjeraju Isusovce iz zemlje; da protiv svakog načela slobode, uskrate njima slobodu boravka i rada u zemlji, kojoj su samo korisno služili; da protiv načela o pravu privatnog vlasništva otmu i prisvoje njihov imetak, koji je i onako u glavnom dijelu služio narodnim i naučnim interesima. Pa nije li takav zahtjev, gdjegod se on javio, pa i u Jugoslaviji, jedan jasan i glasan dokaz, kakovim duhom dišu oni, koji ga iznose?

Spomenuo sam kao posljedicu toga duševnog osiromašenja praznovjerje, što se tjera ne samo u selu, gdje ciganke obilaze i varaju naivne seljakinje, nego i u Zagrebu i Beogradu, gdje se i bolji krugovi redaju kod vračara. Valja još spomenuti širenje vjerskog sektarstva. Tko bježi od Crkve Kristove, taj će se sigurno fanatički priljubiti kakovoj sektarskoj vjerskoj sljedbi. Znamo za fanatičnost nazarena, a u Zagrebu na Trešnjevki imamo čitave oaze adventističkih sektaraca, koji ne će da vjeruju Kristu, nego vjeruju istom kakovom god izumitelju »nove vjere« i zanesenjaku, bez znanja i prave moralne jakosti.

Osim toga svaki čas čitate u zagrebačkim novinama oglase za teozofska predavanja; znak, da im se zagrebačka tobožnja inteligencija odazivlje. I antropozofija ima kod nas poklonika. A i jedna je i druga sasvim obično praznovjerje, nedostojno modernog inteligentnog čovjeka.

Vidite zatim, da se k nama prenose i neki američki specijaliteti, jer su Amerićani majstori u iznašanju sektarskih vjerskih novosti. I širi se tu neka »kršćanska zajednica mladih ljudi«, ali ne obrazuje mlade ljude hrvatskog naroda u kršćanstvu, što ga je prihvatio hrvatski narod t. j. u katolicizmu, koji je njegova religija, nego bježi od tog katolicizma i traži blagoslov anglikanaca i pravoslavaca! Pa kad bi ta organizacija vodila svojim putevima anglikance i pravoslavce — mi bi joj se radovali. Učinila bi puno dobra u tim redovima. Ali u redovima hrvatske katol. omladine — ona nema šta da traži. Ideja im je inače privlačiva, cilj plemenit, a ipak im djelovanje ne može biti u našim prilikama konstruktivno, nego destruktivno, i protiv njihove volje!

*

I još bi se dalo nizati mnogo takovih pojava, koje našem nejunačkom vremenu ne služe na čast. Nije nama međutim ovdje moguće iznositi svih tih pojava; nek je dosta ovo, što je izneseno. Nama je glavno, da smo pokazali odakle im izvor. Nije moderna kultura kao takova njihov uzrok, nego boljševički duh u njoj Ona se udaljila od poštovanja duše i duhovnih vrednota, zapala je u čistu materijalnost; ona se ne može održati, nego se mora ili preporoditi ili propasti.

Političko-socijalni boljševizam ima po sudu dobrog poznavaoca stanja u Rusiji, jednu svoju providencijalnu misiju. On nije samo bič Božji za grijehe otaca, on je glasnik Božje volje ili Božje misli, koja ne odobrava laži savremenoga našega života. Novo se doba rodilo pod devizom: jednakost, bratstvo, sloboda! I danas su kulturnim boljševicima puna usta takovih lijepih fraza. Ali laž je njihova jednakost, jer kapitaliste bez razlike, veliki i mali, izrabljuju radnika, a naduvena inteligencija se diže iznad malog čovjeka. Laž je njihovo bratstvo, jer su tek pred 14 godina završili jedno svjetsko ratno klanje, a ovog su se proljeća spremali, da započnu novo. Laž je njihova sloboda, jer slobode nema tamo, gdje vlada sila i samovolja bilo jednog čovjeka bilo nekolicine.

I u tome, eto, leži tragika. Pun riječi za srećom i rajem na zemlji, političko-socijalni boljševizam odbacivši ideju Boga i duše, preobraća se u kulturni boljševizam ili nihilizam, i pomaže kopati grob onom čovječanstvu, koje u njemu traži spas, a od Boga se odmetnulo.

V. Što dakle valja poduzeti?

Najprije valja imati otvorene oči i po vrijednosti ocijeniti svaku tu pojavu. Valja ih zatim iznijeti na svijetlo; pokazati ljudima i pojave i njihove posljedice, da se ljudi malko zaustave i stanu

razmišljati. Valja nam dakle glasno govoriti i upozoravati, odvraćati, upućivati, tumačiti i dokazivati. I kraj toga još će uvijek biti veći broj onih, koji nas ne će poslušati, jer je lakše i komotnije koracati stazama, što ih pokazuje materijalizam i naturalizam, nego se podvrgavati obvezama, što ih pojedincu nadaje kršćanstvo, pogotovo katolicizam. Ali unatoč toga, mi ne smijemo prestati! Nas ne smiju razočarati neuspjesi, niti obuhvatiti malodušnost! Krist je rekao apostolima: »Kako su mene progonili, tako će i vas progoniti...« Svejedno, na kakav način! Boljševici kidaju glave, Meksikanci i Španjolci šalju svećenike u progonstvo, a vjernicima uskraćuju blagodati vjerske utjehe. Na drugom mjestu opet favorizuju sektarce na račun katolika, zatvaraju im škole, snizuju broj sati iz vjeronauka; na trećem ne zaustavljaju širenja zle štampe, pogoduju laičkom odgoju mladeži, ne kažnjavaju prekršaje svetkovanja nedjelje i sveca i t. d. Sve u svemu njihov postupak ima ipak uvijek jedan cilj: borbu protiv katolicizma.

A mi postavljamo tvrdnju: štogod je dobra u modernoj kulturi sve je svijesno ili nesvijesno preneseno iz kršćansko-katoličke tradicije. Ni danas se, čak i tobože borbeni duhovi, ne mogu oteti djelovanju toga kršćanskoga utjecaja. I oni rade usvajajući svijesno ili nesvijesno ideje kršćanskog univerzalizma; oni nisu u stanju iznijeti ničega, što bi bilo u stanju trajno prkositi ideologiji kršćanstva.* Njihova je borba više u osjećanju i u riječima, nego u stvarnosti. I kao što vele, da je poturica gori od Turčina, tako su ti naši tobožnji junaci i propagatori oslobođenja od »okova« kršćanskoga jarma, to gori na riječi i to žešći, što su u sebe nekada više primili od kršćanstva, bilo da su u mladosti prakticirali svoje vjersko uvjerenje, bilo da su se othranili u katoličkim zavodima. Pa kad to znamo, onda nam je dvostruko veća dužnost, da u svom krugu uznastojimo djelovati prosvjetno u kršćanskom duhu, poučavajući i otvarajući oči. Samo tako ćemo steći pristaše čistog, otvorenog, neustrašivog katoličkog naziranja na svijet i život.

*

* Vara se zato ruski filozof Nikola Berdjajev kad misli, da »kršćanski odgovor na novi položaj čovjeka u svijetu pretpostavlja izmjenu kršćanske spoznaje u poimanju poziva čovjekova u svijetu« (»Čovjek i mašina«, »Obzor« br. 256. od 7. XI. t. g.). I u tome novom položaju čovjeka u današnjem svijetu, njegov se poziv ne mijenja. On je uvijek jedan te isti, onakav kakav je od iskona. Mijenjati se mogu prilike oko čovjeka, kako su se doista u mnogom izmijenile, ali one ne izmijeniše ni patrističke ni sholastičke antropologije; šta više one je samo jače utvrđuju i potvrđuju. Jer Nikola Berdjajev nije iznio ništa novoga, kad je rekao, da problem oslobođenja čovjekova »može biti riješen jedino spoznajom, koja će postaviti čovjeka više od prirode i društva, koja će postaviti dušu čovjekovu više od svih prirodnih i društvenih sila«. To je nauka patristike i sholastike, stara nauka kršćanske antropologije, kojoj se naše moderno doba otuđilo i na koju je zaboravilo. Treba je samo obnoviti, a s njom i preokrenuti mnoga kriva shvaćanja našega društva.

Mi smo, vele, na raskrsnici. Znamo li na koju ćemo stranu skrenuti? Mi katolici ne krzmamo ni časka! Mi znamo, kako ćemo i kamo ćemo; nama pokazuje put poglavar naše Crkve. A kad nam ga on i ne bi pokazivao, mi bi sami po načelima, koje nam kršćanstvo i zdrav razum daju, udarili istim ovim putem! Jer, gospođe i gospodo, u tom se slažu najbolji umovi: nama nema spasa izvan povratka k načelima i moralu kršćanskom. Danas je međutim taj povratak ovomu i ovakovom rodu, misle ljudi, već moralno nemoguć ili barem vrlo težak... **I mi moramo biti pripravni na zlo, koje će poput biča božjega doći i na nas, da se onda iz tog previranja, iz stradanja i krvi, rodi ono novo, što će znati bolje poštivati velika načela života, kako pojedinca tako i društva.** Mi već poodavno gledamo na svoje oči, kako harači boljševizam u našoj kulturi. Sva prilika, da će haračiti još i više i gore! **Ono novo, što se ima roditi, ono bolje, pravednije i poštenije od ovoga što se danas osililo i posvuda zagospodarilo, a što ima doći, tražit će žrtava! Za grijehe otaca sinovima će zubi trnuti...** Nama valja svejedno zahvatiti u borbu s duhom negacije, da nas struja ne zanese. Izgrađivati nam valja sebe i svoju okolinu na vječnim načelima, što nam ih pruža naš kršćanski nazor na svijet i život!

Vođa češke narodno-socijalističke stranke Vaclav Klofač, podpredsjednik češkog senata, rekao je neki dan: »Ovo, što danas vidimo nije samo ekonomska kriza. To je slom cijele jedne civilizacije... Stari liberalizam ne može više ništa... Analogno tome i stari socijalizam. To su bogovi, koji su pomrli! Možemo im samo podići spomenik. Ali moramo imati smjelosti, da pođemo novim putevima, ako hoćemo budućnost i novu epohu...«

Poći ćemo novim putevima! Ali to ne smiju biti putevi kojima stupaju današnji boljševici, jer ćemo na njima propasti. Dr. Ivan Pusinow, bivši profesor petrogradskog sveučilišta, rekao je na kongresu Krista kralja u Mainzu ove godine na račun boljševika ovo:

»Boljševizam je jedna vrst vjere, vjera zla. Ja optužujem boljševizam! On je razrušio našu visoku kulturu. On je razorio našu literaturu, našu umjetnost, našu znanost, naš teater, On je poubijao našu inteligenciju, naše građanstvo. On ubija baš u ove dane ruskoga seljaka. On je zadavio svaki vjerski život. On je uništio naše crkve i naše bogomolje.. . Vi, koji tu pogibao ne poznajete kao ja, ni ne slutite, kako je ona blizu nama... Pred noge Krista kralja ja mećem svoju optužbu i ufam se, da će je uslišati pravedni Bog, te kazniti još ovdje na zemlji boljševizam« (Katolički Tjednik, br. 46/1933.)

Naši novi putevi ne smiju ostaviti niti zanemariti starih staza poštenja i pravice. Ne smiju zanijekati, niti osporiti naravnog ili Božjeg prava na naš život individualni i kolektivni! Ne smiju zaboraviti na evanđeosku riječ Kristovu o ljubavi Boga na prvom, a ljubavi bližnjega na drugom mjestu. Novi život u tom okviru jedini je put za budućnost!

—o—

Od istog autora:

Sakramentalno djelovanje milosti u presv. Euharistiji, 8°, str. 180, Đakovo 1924.

Katolička prosvjeta — naša savremena dužnost, 12°, str. 93, Osijek 1924.

Katolička crkva i duh evrop. kulture, 8°, str. 32, Zagreb 1925.

Problem etičke kulture (Savremena pitanja svez. XXVI) 8°, str. 83, Mostar 1927.

Naša crkva i naša inteligencija (Savremena pitanja svezak XXXI/XXXII), 8°, str. 126, Mostar 1929.

Jedinstvo kršćanske kulture (Naučno-popularna knjižnica Hrv. Bogoslovske Akademije sv. 2.), 8°, str. 18, Zagreb 1930.

Ispovijesti sv. Augustina knjiga I—X (Knjige katoličkog života) 8°, str. XXIV+303, Zagreb 1930.

Enciklike Pape Pija XI za moralno-socijalni preporod društva, 8°, str. VIII+123, Zagreb 1931.

Eugenika i moral, 8°, str. VIII+80, Zagreb 1933.

—o—

